

Bakalářská práce

2023

Anna Jevsejeva

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Divadelní představení *Mistr a Markétka*

Anna Jevsejeva

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra germanistiky a slavistiky

Studijní program Cizí jazyky pro komerční praxi

Specializace programu Cizí jazyky pro komerční praxi – ruština

Bakalářská práce

Divadelní představení *Mistr a Markétka*

Anna Jevsejeva

Vedoucí práce:

Filolog Anastasija Šestakova

Katedra germanistiky a slavistiky

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, 10. srpen 2023

.....

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. MICHAIL AFANASJEVIČ BULGAKOV	6
2.1. Život	6
2.2. Inspirace	7
2.3. Tvorba	8
2.3.1. <i>Bílá garda</i>	8
2.3.2. <i>Osudová vejce</i>	8
2.3.3. Další díla	8
2.4. Současnost.....	9
3. ROMÁN <i>MISTR A MARKÉTKA</i>	10
3.1. Dramatizace.....	14
3.1.1. Seznam dramatizací Mistra a Markétky v České republice	14
4. DIVADLO A <i>MISTR A MARKÉTKA</i>	17
4.1. Historie Divadla V Dlouhé.....	17
4.2. Divadelní představení <i>Mistr a Markétka</i>	19
4.2.1. První dějství	19
4.2.2. Druhé dějství	24
4.2.3. Třetí dějství	26
4.2.4. Obsazení.....	28
4.3. Rozhovor s hercem.....	29
4.4. Porovnání divadelních představení	31
5. ZÁVĚR.....	33
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	34
7. RESUMÉ.....	37

1. ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje dramatinizaci románu Divadla v Dlouhé *Mistr a Markétka* od ruského spisovatele Michaila Afanasjeviče Bulgakova, který byl napsán v letech 1928 až 1940. Práce se opírá převážně o autory Alenu Morávkovou, Milana Hralu a Stephena Lovella. Jedná se jak o knižní publikace – Křížová cesta Michaila Bulgakova, Ruská moderní literatura, tak i o časopisy a články v elektronické podobě – Bulgakov as Soviet Culture, the Slavonic and East European Review, Maestro, Marguerite, morphine: The last years in the life of Mikhail Bulgakov. Cílem práce je seznámení s inscenací Divadla v Dlouhé z roku 2023 a nástin porovnání s inscenací Městského divadla Brno. Román se skládá ze dvou částí, třiceti kapitol a epilogu. V první části je práce zaměřena na biografii samotného autora, Michaila Bulgakova. Jsou zde popsány jeho život, životní situace a události, které ovlivnily jeho tvorbu. V podkapitole 2. 3. *Tvorby* se objevují autorova nejzásadnější díla jako jsou *Osudová vejce* z roku 1925 a román *Bílá garda*, který zpracoval v letech 1923-1924. V následující části práce se detailně rozebírá samotný román *Mistr a Markétka* od jeho sepsání v době, kdy již byla všechna díla autora režimem Josifa Stalina zakázána, přes vydání 30 letpo autorově smrti až do současnosti. Kniha byla původně dostupná pouze v rámci podsvětí jako samizdat a po mnoha letech vyšla cenzurovaná verze jako seriál v časopise *Moskva*. Ve třetí části se práce zabývá Divadlem v Dlouhé, které, jak název napovídá, sídlí v Dlouhé ulici v Praze na Starém Městě, kde se adaptace díla *Mistr a Markétka* od 16. 11. 2021, kdy mělo svou premiéru, pravidelně uvádí a do dnešního dne se v divadle odehrálo již 33 repríz. Třetí část představuje také historii samotného divadla, informace o jeho vzniku a zejména uvedení adaptace románu *Mistr a Markétka* na půdě Divadla v Dlouhé. Dále se v práci důkladně popisuje jeho děj. V práci je také představeno herecké obsazení inscenace románu v podání Divadla v Dlouhé. V praktické části práce je rozhovor, poskytnutý jedním z hlavních aktérů divadelního představení *Mistr a Markétka*, panem Ondřejem Rychlým, který v divadelním ztvárnění románu hraje roli Mistra.

2. MICHAIL AFANASJEVIČ BULGAKOV

2.1. Život

Michail Bulgakov se narodil 15. května 1891 v Kyjevě. Otec Afanasij Ivanovič Bulgakov byl profesorem duchovní akademie, vzdělaný a znalý mnoha jazyků. Matka Varvara Michajlovna Pokrovská učila hře na klavír. Michail byl nejstarším ze sedmi dětí, měl dva bratry a čtyři sestry. Se svými sourozenci udržoval kontakt po celý život a měl s nimi i jejich rodinami vřelý vztah. Jeho dětství bylo klidné a spokojené. Společně s rodinou žil v domě v Buče asi 30 km od Kyjeva, odkud pravidelně dojížděl. Studoval na gymnáziu, kde si vedl výborně. Dva roky před ukončením studia na gymnáziu zemřel jeho otec, přes to Bulgakov studia zdárně dokončil a zapsal se na lékařskou fakultu Kyjevské univerzity. Během studia na fakultě se již aktivně seznamoval s divadelním prostředím – účinkoval v divadelních kroužcích a psal různé skeče. Také se v průběhu studia oženil se svou první ženou, Taťjanou Lappou. Po začátku první světové války se Bulgakov přihlásil společně se svou ženou jako dobrovolník na frontu, kde byli oba zdravotníci. Konkrétně Michail zde nejčastěji prováděl amputace. Tři roky po svatbě zdárně dokončil své medicínské studium a odjel na praxi. Ve stejném roce otevřel soukromou venerologickou praxi. Chvilí poté začala Ruská občanská válka, kdy Bulgakov postupně žil v Tbilisi, Batumi a ve Vladikavkazu, kde právě objevil touhu po tom stát se autorem.¹ V roce 1921 se manželé Bulgakovovi přestěhovali do Moskvy, kde je čekalo nejchudší období jejich života. Bulgakov zde střídal jedno zaměstnání za druhým, pracoval pro různé časopisy, psal fejetony a snažil se sebe a svou ženu uživit. Situace byla složitá, manželé žili na dluh a rozprodávali různé osobní předměty, aby si mohli koupit jídlo. V následujícím roce zemřela Bulgakovova matka, což umocnilo jeho touhu po psaní.^{2 3}

V roce 1925 oslovilo autora divadlo MCHAT (Moskevské umělecké akademické divadlo), čímž začala několikaletá spolupráce a vzestup Bulgakovova

---

¹ DIVADLO V DLOUHÉ, *Mistr a Markétka* [program divadelní inscenace]. Praha: Divadlo v Dlouhé, 2021.

² MORÁVKOVÁ, Alena. *Křížová cesta Michaila Bulgakova*. Praha: Paseka, 1996. IBSN 80-7185-051-9., s. 31-33.

³ SMELJANSKIJ, Anatolij Mironovič. *Zápas autora s divadlem: Michail Bulgakov v MCHAT*. Praha, 2009. IBSN 978-80-7331-110-0., s. 8.

soukromého života. V témže roce se také podruhé oženil, tentokrát s Ljubou Jevgeňjevnou Bělozerskou. První hra, kterou divadlo nastudovalo, bylo drama *Bílá garda*. Sám autor se účastnil zkoušek a chodil na představení. V roce 1929 se autor dostal do střetu se současným režimem svojí hrou *Útěk*, která nakonec za autorova života uvedena nikdy nebyla. Postupně se z divadla stahovaly i ostatní autorovy hry. V té době začal Bulgakov psát první z osmi verzí svého románu *Mistr a Markétka* pod názvem *Inženýrovo kopyto*.⁴

V červenci 1929 napsal Bulgakov dopis Stalinovi – když už nesměl publikovat, žádal o emigraci pro sebe a svou ženu. Po opakované urgenci mu sice nebylo dovoleno emigrovat, ale po telefonickém hovoru se Stalinem mu byla nabídnuta práce a Bulgakov se opět vrátil do MCHAT. V říjnu roku 1932 se již podruhé rozvedl a následující den po rozvodu se oženil se svou třetí ženou, Jelenou Sergejevnu Šilovskou, která měla velké pochopení pro jeho tvorbu a v psaní ho velmi podporovala. Po dalších šesti letech práce v MCHAT podal výpověď a po zbytek života pracoval jako libretista ve Velkém divadle a dále pracoval na svých dílech. Jeho poslední dílo, *Mistr a Markétka*, autor tvořil do svých posledních dní za asistence právě své třetí ženy, která se následně zasloužila o jeho vydání. Michail Bulgakov zemřel 10. 3. 1940 na vrozené onemocnění ledvin, stejně jako jeho otec.⁵

2.2. Inspirace

Bulgakov nacházel inspiraci pro svá díla všude kolem sebe. V lidech, místech, městech i životních zkušenostech. Např. své rodné město Kyjev popisuje v románu *Bílá garda*. Jméno Turbinových, které se objevuje v jeho dílech, bylo inspirováno jeho babičkou Turbinovou a název díla *Mistr a Markétka* je pravděpodobně inspirován Bulgakovovou oblíbenou operou *Faust a Markétka*. V mnoha dílech jsou znatelné jeho zkušenosti coby lékaře a znalost lékařského prostředí a vědy. Celkově se v jeho dílech promítají jeho životní i tvůrčí zkušenosti a rozpolcenost mezi dobrem a zlem, otázky pomíjivosti a existence člověka. V době, kdy Bulgakov začínal psát, bylo moderní věnovat se různým esoterickým vědám či být členy sekt – sám Bulgakov se členem

---

⁴ MORÁVKOVÁ, Alena. *Křížová cesta Michaila Bulgakova*. Praha: Paseka, 1996. IBSN 80-7185-051-9, s. 64.

⁵ Tamtéž, s. 90, 102, 116, 155.

jakékoliv sekty nikdy nestal, přesto jeho díla ve velké míře obsahují fantastično, postavu ďábla jako vykonavatele spravedlnosti či náboženskou tematiku.⁶

Bulgakov jako doktor byl během občanské války obklopen smrtí. Bulgakov jako spisovatel byl obklopen „duchovní smrtí“. Byl toho názoru, že tyto dvě smrti jsou navzájem propojené. Ve všech svých dílech píše o duchovním přežití ruského člověka. Odhaluje to, že každý v sobě vede boj s démony a duchovní smrt nastává, když ti démoni převládají. V dílech *Diaboliáda*, *Psí Srdce*, *Osudná vejce* a *Bílá Garda* na tuto otázku duchovna hledá odpověď. Definitivně ji najde v díle *Mistr a Markétka*, kdy tento boj probíhá v něm samém.⁷

2.3. Tvorba

2.3.1. *Bílá garda*

Psychologický román, napsaný v letech 1923-1924, zasazený do období občanské války v Rusku. Popisuje zde osudy členů rodiny Turbinových a jejich postoje k současnému dění. Román byl vydán až po autorově smrti, roku 1969. Podle románu byla zinscenovaná divadelní hra Dny Turbinových, kterou uvedlo roku 1926 MCHAT.

2.3.2. *Osudová vejce*

Fantastická povídka, poprvé publikovaná v roce 1925. Dílo je zaměřeno na vědu a snahu ovlivnit a podmanit si přírodu. Poukazuje na riziko svévolných pokusů a zásahů do přirozeného chodu věcí. V díle jsou červeným paprskem ozářena vejce za účelem rychlejšího vývoje a většího růstu. Omylem jsou ovšem ozářena vejce cizokrajných plazů místo slepičích, z nichž se vylíhnou velmi nebezpeční tvorové. Apokalyptickou situaci nakonec vyřeší sama příroda, kdy plazy zabije mráz.

2.3.3. Další díla

Michal Bulgakov napsal mnoho děl, zmíním např. *Zápisky na manžetách*, *Dům číslo 13*, *Divadelní román*, *Zápisky mladého lékaře*, *Psí srdce*, *Diaboliáda*, *Zojčin byt*, ... Část autorových děl byla vydána či nastudována jako divadelní inscenace až

---

⁶ Tamtéž, s. 6, 9.

⁷ АКИМОВ, Владимир. Свет художника, или Михаил Булгаков против Дьяволиады. Москва: Народное образование, 2012. ISBN 978-5-87953-016-2. (56 s.), s. 6.

po jeho smrti, jako např. hra *Útěk*, která byla za života autora zakázána a publikum ji mohlo spatřit až v roce 1959.⁸

2.4. Současnost

První kniha, která byla věnována přímo Bulgakovovi, se jmenovala *Tvorcheskii put' Michaila Bulgakova*. Byla vydána v roce 1983 a schytala kritiku od Violetty Gudkovy. Ve stejném roce, ačkoliv předtím byla dostupná pro veřejnost, byla v Leninově knihovně zavřena sekce o Bulgakovovi. Cílem bylo uschovat materiály před zahraničními nakladatelstvími. V současnosti je o autorovi napsáno knih několik, např. *Křížová cesta Michaila Bulgakova* od Aleny Morávkové či *Zápas autora s divadlem* od Anatolije Smeljanskeho.

V roce 1989 bylo založeno Muzeum Michaila Bulgakova v Kyjevě. Muzeum je umístěno v domě, ve kterém autor žil se svou rodinou v letech 1906–1919. V sousedství muzea je pomník věnovaný autorovi.

Ve stejném roce jako kyjevské muzeum bylo otevřeno muzeum v Moskvě – zde se jedná o jeho první byt v Moskvě, kde žil s první manželkou Tat'janou Lappou – ulice Bolšaja Sadovaja s číslem domu 10 a číslem bytu 50. Toto místo sjednocuje tři různá období historie Ruska – předrevoluční Rusko, sovětskou éru a postsovětské období.⁹

---

⁸ HRALA, Milan. *Ruská moderní literatura 1890-2000*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1201-0. s. 492, 504.

⁹ Музей Михаила Афанасьевича Булгакова. *История музея – Музей Михаила Булгакова*. [online]. Государственное бюджетное учреждение культуры города Москвы "Музей М.А. Булгакова" [cit. 25.02.2023]. Dostupné z: <https://bulgakovmuseum.ru/history/>.

3. ROMÁN *MISTR A MARKÉTKA*

Román *Mistr a Markétka* byl ohodnocen jakožto jedna z nejlepších knih 20. století. Přiřazuje se mu pozice v první stovce takového žebříčku. Není divu, že román patří mezi nejznámější díla Bulgakova. Jeho komplikovaný děj, který se prolíná obdobím 30. let 20. století a počátkem letopočtu patří mezi mistrovská díla.¹⁰

Tento román byl psán Bulgakovem celých 12 let, od roku 1928 do roku 1940 a vznikl v osmi podobách. Jelikož Bulgakov nad románem dlouho přemýšlel, než ho dal dohromady, dochovalo se velmi málo poznámek. Román jako takový je jistým způsobem vyobrazením jeho života – objevuje se v něm jeho vnitřní boj mezi dobrem a zlem, velmi silný vztah k manželce Jeleně, víra, migrény Piláta (které míval on sám).¹¹ V nějakém slova smyslu by se dalo říct, že román *Mistr a Markétka* je o strachu a nebojácnosti, jak o Mistrově, tak i Bulgakova. Jak popsal V. M. Akimov, „*Měl vše – byl chytrý, měl talent, znalosti, ale postrádal jediné – nebojácnost.*“¹² Byl zbabělý, uzamknul se v sobě. Jakmile se člověk uzamkne do sebe, jde mu naproti zlo.¹³

Mistr a Markétka je dílo zajímavé právě tím, že se fabule a syžet odlišují a neshodují. V románu se prolínají dvě různé roviny, což není obvyklé. Je to dílo, které již dlouhou dobu pohlcuje čtenáře směsí satiry, nadpřirozených prvků a filozofické úvahy. Román, odehrávající se v Moskvě ve 30. letech 20. století, zkoumá témata společenské represe, umělecké svobody a dobra a zla.

Jednou z hlavních postav románu je sám ďábel jménem Woland. Do Moskvy přijíždí se svojí skvadrou, která způsobuje ve městě chaos a odhaluje korupci sovětské společnosti. Woland je charismatická a záhadná postava, která zpochybňuje normy a přesvědčení postav, s nimiž se setkává. Představuje anarchii a chaos. Další klíčovou postavou je Mistr, talentovaný, ale problémový spisovatel, který napsal román

---

¹⁰ ZILBERSTEIN, Gleb, Uriel MAOR, Emmanuil BASKIN a Pier Giorgio RIGHETTI. Maestro, Marguerite, morphine: The last years in the life of Mikhail Bulgakov. *Journal of Proteomics* [online]. (131), 199-204 [cit. 2023-08-02]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jprot.2015.11.002>

¹¹ DIVADLO V DLOUHÉ, *Mistr a Markétka* [program divadelní inscenace]. Praha: Divadlo v Dlouhé, 2021.

¹² АКИМОВ, Владимир. Свет художника, или Михаил Булгаков против Дьяволиады. Москва: Народное образование, 2012. ISBN 978-5-87953-016-2. (56 s.), s. 48.

¹³ АКИМОВ, Владимир. Свет художника, или Михаил Булгаков против Дьяволиады. Москва: Народное образование, 2012. ISBN 978-5-87953-016-2. (56 s.), s. 48.

o Pilátovi Pontském, římském prokurátorovi, který odsoudil Ježíše Krista k ukřižování. Mistrovo dílo je odsuzováno a je prohlášen za duševně nemocného a skončí v ústavu pro duševně choré. Jeho umělecká vize však zůstává stále při něm. Markétka, Mistrova milénka, je další výraznou postavou románu. Je to nezávislá a vášnivá žena, která je ochotná udělat cokoli, aby zachránila Mistra a zajistila uznání jeho práce. Markétka je pokoušena Wolandem, který jí nabídne šanci stát se čarodějnící a připojit se k jeho doprovodu.

Čím jsme v románu dál, tím víc se prolínají realita a fantazie. Bulgakov používá satiru jako nástroj ke kritice sovětského režimu. S humorem a ironií poukazuje na absurditu sovětského systému. Román je plný vtipných dialogů a zároveň jízlivých poznámek.¹⁴ Dění románu se odehrává v celém centru Moskvy. Všechna místa a adresy Bulgakov popsal velmi detailně, až na pár výjimek, např. na adresu bydliště Markétky či adresu kliniky Stravinského.¹⁵

Prvním nápadem na název díla bylo Inženýrovo kopyto. Během jednoho roku Bulgakov vytvořil patnáct kapitol, které již obsahovaly například Ježíše a Ďábla, setkání Berlioze a Bezprizorného, smrt Berlioze, varieté. První verze byla v roce 1930 Bulgakovem spálena. Mezi lety 1931 a 1932 vznikla druhá verze z jeho paměti. Třetí verzi začal psát v roce 1933, ačkoliv si myslel, že stránky svým psaním „kazí“, a chtěl to opět vzdát. Objevují se další návrhy na název, jsou jimi Velký kancléř, Satan, Klobouk s perem, Ejhle, také já, Černý teolog, On se zjevil a Cizincova podkova. Již je rozepsána biblická část, která se proplétá s dějem. Mezi lety 1936 a 1939 vzniklo dalších pět verzí a v roce 1938 dostal román název *Mistr a Markétka*.¹⁶ V této době Bulgakov pravidelně užíval morfium, což dokazují rozbory jeho rukopisů, ve kterých se našly větší či menší stopy této látky. Díky tomu bylo možné rozpoznat, v jaké době a

---

¹⁴ BULGAKOV, Michail. *Mistr a Markétka* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2019 [cit. 14.04.2023]. ISBN 978-80-7602-686-5. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/46/06/23/mistr_a_marketka.pdf.

¹⁵ BULGAKOV MUSEUM. *In The Footsteps Of The Characters Of The Master And Margarita* [online]. Bulgakov Museum (Moscow State Institution of Culture). [cit. 10.04.2023]. Dostupné z: http://moscow.bulgakovmuseum.ru/en/routes/in_the_footsteps_of_the_characters_of_the_master_and_margarita_4/.

¹⁶ DIVADLO V DLOUHÉ, *Mistr a Markétka* [program divadelní inscenace]. Praha: Divadlo v Dlouhé, 2021.

jaké přesně části románu psal.¹⁷ Ke konci svého života už Bulgakov román pouze diktoval. Začal pociťovat známky selhání ledvin, nesnesitelné migrény a rapidní zhoršení zraku.¹⁸ Na románu pracoval naposledy v roce 1940, poté o čtyři týdny později zemřel.¹⁹ Dílo bylo zachováno jen díky jeho druhé manželce Jeleně Bulgakovové.

Díky usilovné snaze Jeleny Sergejevny, které pomáhaly také literární figury jako Kaverin a Simonov, se dílo podařilo publikovat poprvé v roce 1966 v časopise *Moskva*. Původním úmyslem byla publikace pouze první části díla pod názvem *Z archivu* s apelem na to, že Bulgakov své dílo nedokončil. Po vydání celého díla bylo cenzurováno. Bylo zkráceno cca o 23 000 slov. Příběh o Pilátovi byl zasažen nejméně – byl zkrácen pouze o cca 1 600 slov ve všech 4 kapitolách. Nejvíce utrpěly úryvky, které obsahovaly sociální satiru, například popis Gribojedova a narážky na krizi bydlení. Dostupnost tohoto díla byla také omezena. V archivu časopisu *Moskva* byl nalezen dopis se stížností systému distribuce – čtenář, který navštěvoval město Rjazaň, nemohl najít kopii lednového vydání, který obsahoval i druhou část díla *Mistr a Markétka*. Šel do kiosku a stěžoval si na nedostupnost. Bylo mu oznámeno, že všechny kopie byly poslány zpět do nakladatelství, jelikož o ně nebyl zájem. Z toho lze vyvodit dva závěry – vydání tohoto díla nebyla tak ohromující záležitost v zemi, jako spíše v úzkých kruzích Moskvy, nebo to, že distribuční síť nejspíše záměrně ztěžovala čtenářům, aby se k románu dostali. Státní vydavatelský systém pokračoval v omezování masového čtení románu až do 80. let minulého století. Až poté se začalo dílo opravdu šířit a stalo se tak dostupným v mnoha městech. V roce 1967 se také řešilo to, jak začlenit tvorbu Bulgakova do standardů ruské literatury. Jeho dílo bylo označováno za satiru, parodii, fantazii a sci-fi. Tyto vlastnosti samozřejmě nespádaly do norem tehdejších zájmových skupin.²⁰

---

¹⁷ ZILBERSTEIN, Gleb, Uriel MAOR, Emmanuil BASKIN a Pier Giorgio RIGHETTI. Maestro, Marguerite, morphine: The last years in the life of Mikhail Bulgakov. *Journal of Proteomics* [online], (131), 199-204 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jprot.2015.11.002>.

¹⁸ GRZYBOWSKI, Andrzej; DOBROWOLSKA, Beata; KWIATKOWSKA, Joanna; SAK, Jarosław. *Mikhail Bulgakov: The man torn between medicine and literature* [online]. *Clinics in Dermatology* 35, 2017 [cit. 25.02.2023]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1016/j.clindermatol.2017.03.001>.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ АКИМОВ, Владимир. Свет художника, или Михаил Булгаков против Дьяволиады. Москва: Народное образование, 2012. ISBN 978-5-87953-016-2. (56 с.), s. 31.

První vydání Bulgakova románu byla pro inteligenci (skupina lidí, která se živila myšlenkovou a tvůrčí prací; tento termín se začal používat v Sovětském svazu) velkou událostí. Po vydání v časopisu Moskva se toho inteligence větších měst rychle chopila. Snažili se o zvýšení dostupnosti románu kolováním kopií *Moskvy* jako položku samizdatu (přidali to, co bylo z vydání odstraněno cenzurou). V roce 1970 měl *Mistr a Markétka* zajímavý status – nebyl to ani samizdat ani oficiální literatura.

Zatímco zpočátku bylo dílo hlavně obdivováno inteligencí, kde hledali i ve výrazech jako „*rukopisy samozřejmě nehoří – ale hodně se na ně práší*“²¹ útěchu a vidinu lepších zítřků, v průběhu let se z díla stalo něco, co bychom v dnešní době označili slovem mainstream. Na dílo se už nedívala pouze intelektuální elita národa, která se s dílem vyvíjela a začala dávat větší pozornost právě třetímu dějství, ale i lidé, co to považovali prostě a jednoduše za moderní.²²

V sedmdesátých letech minulého století byl román také převeden do divadelního představení v Divadle na Tagance Jurijem Ljubimovem. Zajímavostí je, že když se představení začalo hrát, bylo publikováno jen 40 000 kopií. První pokus Ljubimova o uvedení díla v roce 1972 byl smeten ze stolu, ale poté v roce 1975 úřady překvapivě daly tomuto dílu „zelenou“. Ovšem ale ve stejnou dobu byl vydán příkaz ke snížení kulturního vlivu díla. Dílo nebylo zmiňováno v žádných novinách, pouze malá recenze v časopise *Pravda*, a navíc to mělo za důsledek zamítnutí dotace, čímž byl Ljubimov donucen improvizovat. Začal tedy využívat rekvizit z představení uvedených dříve, závěsy z *Hamleta*, kostýmy z *Tartuffe* a další nezbytnosti z jiných her. Dalo by s lehkou nadsázkou říci, že to byla ukázka všech nejoblíbenějších her, co se v dané době hrála. O to více ovšem představení symbolizovalo útrapy inteligence tehdejšího Sovětského svazu. Představení se shledalo s velkým úspěchem. Bylo svižné, hravé, plné energie. Velkým úspěchem a inovací v divadelní sféře byla schopnost Ljubimova skloubit několik vrstev či časových os představení do jednoho plynulého díla, jako tomu jest

---

²¹ LOVELL, Stephen. Bulgakov as Soviet Culture. *The Slavonic and East European Review*, Vol. 76, No. 1 [online]. London: Modern Humanities Research Association and University College London School of Slavonic and East European Studies, 1998, (1), 28-48 [cit. 2023-07-18]. ISSN 2222-4327. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4212557>, s. 37.

²² LOVELL, Stephen. Bulgakov as Soviet Culture. *The Slavonic and East European Review*, Vol. 76, No. 1 [online]. London: Modern Humanities Research Association and University College London School of Slavonic and East European Studies, 1998, (1), 28-48 [cit. 2023-07-18]. ISSN 2222-4327. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4212557>, s. 37.

právě v předloze od Bulgakova. V osmdesátých letech se *Mistr a Markétka* dočkala nové reprízy pod taktovkou režiséra A. Viřkína. Byla inspirována Ljubimovem, ale namísto zaměření se na druhý akt, tj. ten, kde Woland prohlásí slavnou větu: „Rukopisy nehoří.“, se Viřkín soustředil na akt třetí, kde se Mistr potká s Wolandovými pomocníky a odcestuje do „věčného pokoje“.²³

3.1. Dramatizace

První dramatizace v režii Z. Potužila byla v České republice v roce 1978 v pražském Divadle na okraji pod názvem *Maestro!* Bohužel netrvalo dlouho a Ministerstvo kultury tuto inscenaci stáhlo. O rok později byl pokus o amatérskou dramatizaci v souboru pražské Tesly, ale bohužel opět byla zrušena kvůli cenzuře. Další inscenace měla úspěch až roce 1989, a to v Jiráskově Hronově. Již tehdy herci vystupovali ve dvojrolích (jako v současnosti Ondřej Rychlý, který hraje Ješuu a Mistra).

Mistr a Markétka v režii J. Hořčíka vyšla i ve formě rozhlasu v roce 1988. O rok později měla premiéru dramatizace J. Vedrala pro Divadlo na Vinohradech, která v roce 1990 vyhrála anketu divadelních kritiků. Těsně před premiérou hrozilo to, že bude představení opět zakázáno, ale nakonec, díky provedení několika změn, tomu tak nebylo. V Rusku se nejznámější dramatizace odehrála v druhé polovině 80. let v Divadle na Tagance v Moskvě.²⁴

3.1.1. Seznam dramatizací Mistra a Markétky v České republice

Dílu se dostalo úspěchu i v České republice a do svého repertoáru ho zařadilo hned několik divadel. Níže je seznam dramatizací v České republice z 21. století.

Tygr v tísni

Michail Bulgakov, Marie Nováková, Ivo Kristián Kubák – Mistr a Markétka

---

²³ LOVELL, Stephen. Bulgakov as Soviet Culture. *The Slavonic and East European Review*, Vol. 76, No. 1 [online]. London: Modern Humanities Research Association and University College London School of Slavonic and East European Studies, 1998, (1), 28-48 [cit. 2023-07-18]. ISSN 2222-4327. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4212557>, s. 35-37.

²⁴ MORÁVKOVÁ, Alena. *Křížová cesta Michaila Bulgakova*. Praha: Paseka, 1996. IBSN 80-7185-051-9., s. 176-177.

Předpremiéry se konaly od května 2022, samotná premiéra 2.6.2022. Poslední uvedení bylo v červenci 2022.

Překlad románu: Libor Dvořák. Scéna: Ivana Kanhäuserová. Kostýmy: Anna Hrušková. Hudba: Petr Filák. Choreografie: Kamila Mottlová. Dramaturgie a režie: Ivo Kristián Kubák, Marie Nováková.²⁵

Divadlo Petra Bezruče

Michail Bulgakov, Kateřina Menclerová – Mistr a Markétka

Premiéra se konala dne 10. května 2019. Představení bylo naposledy uvedeno v červnu 2022.

Překlad románu: Alena Morávková. Dramaturgie: Kateřina Menclerová. Scéna: Lucie Labajová. Kostýmy: David Janošek. Hudba: Ivan Acher. Pohybová spolupráce: Ladislava Košíková. Režie: Alexandr Minajev.²⁶

Moravské divadlo Olomouc

Michail Bulgakov, Bogdan Kokotek, Michaela Doleželová – Mistr a Markétka

Premiéra tohoto představení byla 25. listopadu 2016, poslední uvedení květen 2018.

Překlad románu: Alena Morávková. Dramaturgie: Michaela Doleželová. Výprava: Krzysztof Malachowski. Hudba: Zbyhněv Siwek. Choreografie: Katarzyna Anna Małachowska. Režie: Bogdan Kokotek.²⁷

---

²⁵ Mistr a Markétka: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2022 [cit. 2023-08-02]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/tygr-v-tisni/mistr-a-marketka>.

²⁶ Mistr a Markétka: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2019 [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/divadlo-petra-bezruce/mistr-a-marketka>.

²⁷ Mistr a Markétka: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2016 [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/moravske-divadlo-olomouc/mistr-a-marketka>.

OLDstars

Michail Bulgakov, Václav Borůvka Valtr – Mistr a Markétka

Premiéra byla 17. listopadu 2011.

Hudba a režie: Václav Borůvka Valtr.²⁸

Východočeské divadlo Pardubice

Premiéra 18. a 19. března 2006, derniéra 8. května 2007.

Podle divadelní adaptace Oxany Meleškiny–Smilkové upravili: Viktor Polesný a Martin Fahrner.

Překlad románu: Alena Morávková. Režie: Viktor Polesný. Scénická hudba a hudební koláže: Kamil Holub. Choreografie: Vladimír Kloubek. Scéna a kostýmy: Míša Červenková. Dramaturgie: Martin Fahrner. Asistentka režie: J. Uherová.²⁹

Docela velké divadlo Litvínov

Premiéra 22. září 2017.

Dramatizace Václav Klapka a Jana & Jurij Galinovi, překlad Alena Morávková, Libor Dvořák a Jurij Galin, hudba Alexandr Čevskij, scéna Alex Solodukho, kostýmy Tomáš Kypta, choreografie Antonín Klepáč a Lenka Lavičková, režie Jurij Galin.³⁰

---

²⁸ Mistr a Markétka: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2011 [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/oldstars/mistr-a-marketka>.

²⁹ Mistr a Markétka: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2022 [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/tygr-v-tisni/mistr-a-marketka>.

³⁰ Mistr a Markéta: docelavelkedivadlo.cz. In: <https://www.docelavelkedivadlo.cz/>: Představení pro dospělé [online]. Rooseveltova 279, Litvínov: Docela velké divadlo, 2023 [cit. 2023-07-27]. Dostupné z: <https://www.docelavelkedivadlo.cz/cz/predstaveni/pro-dospele>.

4. DIVADLO A MISTRA MARKÉTKA

4.1. Historie Divadla V Dlouhé

Divadlo vzniklo ve 20. letech 20. století, kdy si obchodník, muž jménem Ottomar Sušický, nechal přestavět všechny svoje domy, a místo nich postavil zcela novou budovu. Nejdříve to měl být kinosál, ale nakonec z něj vznikl divadelní sál. Divadlo v Dlouhé se nejdříve jmenovalo Velká opereta a prvním představením byla *Píseň pouště* od Sigmunda Romberga. Bylo otevřeno v roce 1929, kdy se v něm odehrálo první představení – americká opereta. Ředitelem Velké operety byl do roku 1933 Bedřich Jeřábek, poté se jím stal Hugo Kraus. Ten byl ředitelem do roku 1944, kdy bohužel byla veškerá divadla v protektorátu nucena zavřít. V roce 1953 bylo divadlo přejmenováno na Divadlo Jiřího Wolkra a stalo se divadlem pro děti a mládež, které tak fungovalo až do roku 1995. Mezitím se ale znovu změnil název, a to na Divadlo na Starém Městě.³¹

Budova byla postavena v roce 1929 na rozmezí ulic Dlouhá a Hradební. Téměř v polovině 20. století byla budova vyvlastněna a od té doby je jejím zřizovatelem Hlavní město Praha. Kvůli neprosperitě divadla, které Eva Šormová v pokusu o encyklopedické heslo na webových stránkách Divadla v Dlouhé popsala slovy: *“Konec organizovaných školních návštěv a masivní odliv publika, interní personální změny a neujasněná koncepce vyústily do hluboké umělecké a hospodářské stagnace, z níž se ani za nového vedení a pozměněné programové orientace nepodařilo vybědnout.”*³², nastala změna majitele.³³

V roce 1995 po vyhlášení konkurzu získalo divadlo nové majitele, kteří ho znovu přejmenovali. Nový název mu tak vydržel dodnes – Divadlo v Dlouhé.³⁴ Novými provozovateli se stala skupina, konkrétně čtveřice lidí, která nabídla největší různorodost a věkovou neomezenost diváků jejich představení. Tito lidé působí v divadle dodnes – ředitelka Daniela Šálková, dramaturg Štěpán Otčenášek a režiséři Hana Burešová a Jan Borna. K výhře konkurzu jim přispěl také jejich středně mladý

---

³¹ DIVADLO V DLOUHÉ, *Historie divadelního sálu v Dlouhé 39* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2003 [cit. 16.02.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovlouhe.cz/res/archive/025/003581.pdf?seek=1347020274>.

³² DIVADLO V DLOUHÉ, *Eva Šormová Divadlo v Dlouhé* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2016 [cit. 16.07.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovlouhe.cz/res/archive/034/010888.pdf?seek=1487686501>.

³³ Tamtéž.

³⁴ DIVADLO V DLOUHÉ, *Historie divadelního sálu v Dlouhé 39* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2003 [cit. 16.02.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovlouhe.cz/res/archive/025/003581.pdf?seek=1347020274>.

věk, kdy byli dostatečně mladí na provoz divadla, ale zároveň již byli pro tuto pozici dostatečně zkušení. Borna nejdříve působil v Praze, poté v Brně, a opět se vrátil do Prahy. Burešová má také velice bohaté zkušenosti v divadelní sféře. Vynikla inscenacemi v roce 1992 v divadle Labyrint, za které dostalo divadlo ocenění Alfréda Radoka. Obě tyto osoby můžeme zařadit k těm, které jsou v české režii velice respektované. Dále přešli z divadla Labyrint Luděk Čtvrtlík, Miroslav Hanuš, Ilona Svobodová, Miroslav Táborský, Tomáš Turek, Jiří Wohanka a Vlastimil Zavřel.³⁵

Během povodní v roce 2002 bylo divadlo zničeno a do provozu bylo po rekonstrukcích uvedeno o rok později. Po dobu rekonstrukce ovšem produkce nadále pokračovala v práci a pod záštitou Divadla v Dlouhé se uvedly dokonce 3 premiéry, ovšem hrané na různých místech Prahy nebo v jiných divadlech na hostování. V roce 2008 došlo k obměně majitele budovy, kterou od potomků původního majitele odkoupila společnost FIM Group se sídlem v Itálii, která provedla celkovou rekonstrukci budovy jako takové.³⁶ Během té doby bylo opět divadlo nuceno hrát na jiných scénách. V tomto období dokonce bylo naznačeno, že by se mohlo změnit vedení divadla, ale na popud diváků i divadelních odborníků se toto podařilo odvrátit a Daniela Šálková zůstala na postu ředitelky Divadla v Dlouhé.³⁷

Do současnosti se obsazení v divadle příliš nemění, o to víc divadlo i všechny zúčastněné zasáhlo úmrtí jednoho ze zakladatelů, Jana Borny, počátkem roku 2017. I přesto nadále režiséři i dramaturgové umějí oslovit všechny věkové kategorie diváků svými interpretacemi a samotný ansámbl je umí zinscenovat takovou formou, že divadlo stále pobírá nejrůznějších ocenění, a to jak z diváckých, tak i z odborných sfér.³⁸

---

³⁵ DIVADLO V DLOUHÉ, *Eva Šormová Divadlo v Dlouhé* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2016 [cit. 16.02.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovdlouhe.cz/res/archive/034/010888.pdf?seek=1487686501>.

³⁶ DIVADLO V DLOUHÉ, *Historie divadelního sálu v Dlouhé 39* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2003 [cit. 16.02.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovdlouhe.cz/res/archive/025/003581.pdf?seek=1347020274>.

³⁷ DIVADLO V DLOUHÉ, *Eva Šormová Divadlo v Dlouhé* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2016 [cit. 16.02.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovdlouhe.cz/res/archive/034/010888.pdf?seek=1487686501>.

³⁸ DIVADLO V DLOUHÉ, *O nás* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2023 [cit. 25.02.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovdlouhe.cz/o-nas/>.

4.2. Divadelní představení *Mistr a Markétka*

Uvedené představení jsem navštívila v Divadle v Dlouhé celkem třikrát, a to dne 6. října 2022, 21. listopadu 2022 a 26. března 2023. Všechna představení byla stejná až na to prostřední. Z důvodu nemoci jedné herečky byla vynechána pasáž o Markétčině služebné, kde se pomazala olejem od ďábla. Níže popsané představení se tedy vztahuje konkrétně na první a třetí zmíněné představení.

4.2.1. První dějství

První scéna se odehrává v Moskvě na břehu Patriarchových rybníků. Kulisy jsou velice prosté – stěny jsou tvořeny z bílých kachliček, v pozadí je vidět věžička, na které svítí hvězda. Uprostřed dění se nachází bílá lavička a u ní jsou postaveny dva stromky. Směrem k divákům jsou pak pouze dva hranoly naznačující okraj rybníků. Ty jsou chytře a zároveň vtípně vyobrazeny hereckými výkony tak, že herec, co interaguje s vodou z těchto rybníků, vysloví vždy stejná tři slova: „žbluňk, cák, šplouch“. Představení je rozděleno na tři části. Na začátku první části spolu vedou na lavičce rozhovor Michail Alexandrovič Berlioz, předseda sdružení MASOLIT (Masová organizace literátů), pán středního věku, s lehkým vousem oblečený v černém kabátě, černých kalhotách a polobotkách, a Ivan Bezprizorný. Bezprizorný je ještě mladík, teprve začínající básník. Na sobě má šedivé prosté oblečení, kolem krku má šálu a vlasy má uhlazené vzad. Navzájem probírají Ivanovo dílo, které vyobrazuje svým ojedinělým způsobem události v Jeruzalémě na počátku letopočtu. Mělo se jednat o protináboženskou poemu vyhovující tehdejší politické době. Jenže Berliozovi se nelíbí, že i přes to, že je v Ivanově díle Ježíš vykreslován jakožto záporná osoba, stále ale je vykreslován jakožto bytost, která existovala. Tím pádem by se zdálo, že je to naopak důkaz toho, že Bůh existuje také a dílo je tedy kontraproduktivní. “Oba přeci víme že Ježíš neexistoval”, řekne Berlioz a v tu chvíli zahřmí, objeví se zelené blesky a ze všech stran se nakrátko objeví Wolandovi poskoci – Korovjev, Hela a Kocour Kňour. Korovjev jakožto muž v šedivém kabátě, vzorované košili, trenýrkách přehozených přes kalhoty, vlasy dlouhé, nagelované tak, že směřují nahoru na pravou stranu a retro dlouhý knírek, jehož levá strana je zcela oholená. Druhá zmíněná následovnice Wolanda je Hela, lehce oblečená dívka s velmi dlouhými černými dreadatými vlasy. V neposlední řadě tedy Kňour, lidská bytost v černém oblečení, s ocasem a s kočičí hlavou, v tomto představení ztvárněnou tak, že visí herečce u boku. Chvilku tam

s Ivanem a Michaiem laškují a pak zmizí ze scény. Pánové si jen pomyslí, že přijel asi nějaký cirkus a věnují se dál své debatě. Do ní jim vstoupí z ničeho nic tajemná postava o holi s psí hlavou, v černo-bílo-pruhovaném kabátě, bílé rukavičky složené v náprsní kapse, s šedými prořídými vlasy. Sedne si na lavičku, hladí psí hlavu a poslouchajíc, co si ti dva povídají. Představí se jako profesor Woland, ukáže jim navštívenku, pas i pozvánku do Moskvy s tím, že je pozván jako specialista na černou magii. Ptá se a zjišťuje, jak společnost vnímá přítomnost Pána Boha. Konkrétně osloví celým jménem Ivana, aniž by se dříve potkali, a aniž by to bylo někde kdy dříve napsané. Rozpovídá se a začne se vyptávat, proč v tuto vyšší moc nevěří a následně je začne i přesvědčovat o existenci Ježíše. Aby jim dokázal, že mluví pravdu, předpověděl čas a způsob smrti pana Berlioziho. Jelikož jim pověděl, že předseda přijde o hlavu kvůli jakési Anušce, o které nikdy ani neslyšeli, přijde jim tato předpověď směšná a nedávají ji velkou váhu. Ba naopak se ubezpečí, že je to jakýsi blázen a nelámou si s ním příliš hlavu. Na okraji scény se ona Anuška objeví, chudě oblečená dívka v šedivém, a s šátečkem kolem hlavy. V ruce má červenou lahvičku, ve které je olej, znázorněný červenými třásněmi a zlatými třpytkami. Anuška zakopne a rozlije obsah lahvičky na zem, poté odejde. Ještě předtím, než se Woland rozhodne jít dál, oběma odvypráví příběh, odehrávající se v Jeruzalémě, o odsouzení Ješui Ha-Nocriho Pilátem Pontským.

Tím se děj posune v čase a prostoru, lavička po kolečkách odjede, stěna v pozadí scény se rozevře a ve vytvořeném okně vidíme v modrém osvětlení hory a exotické rostliny. Na jednu stranu scény přijede trůn na podstavci o kolečkách. Divák se posouvá do 14. dne jarního měsíce Nisan do paláce Judeje, správce Piláta Pontského, do kterého je přiveden Markem Krysobijcem zatčený Ješua. Muž v Kristových letech, do půli těla obnažený. Ivan, jako by byl vtáhnut do tohoto příběhu, se přesouvá do kouta sálu a pozoruje, co se děje. Prokurátor s přehozenou růžovou róbou sedí na trůnu. Vypravěčka diváky uvádí do scény. Sdělí nám, proč má prokurátor rozmrzelou náladu, jedná se o jeho bolesti hlavy kvůli nevyлéčitelné nemoci, na kterou trpí, hemikranií, a jeho touze se jen vrátit ke svému věrnému psu. Celý proces mu je spíše na obtíž. Ivan volá na prokurátora, protože ten vypadá stejně jako jeho přítel Berlioz, „Míšo, co se to děje, kde to jsme, co to máš na sobě ...?“, ale ten ho vůbec nevnímá, jako by tam Ivan vůbec nebyl, pouze sedí na trůnu a je ve svých myšlenkách. Nad Ješuu visí rozsudek smrti doporučený Synedriem. Jeho první obvinění je takové, že chtěl údajně nechat zbourat Jeruzalemský chrám. Ješuova obhajoba se zakládá na tom, že došlo pouze k nedorozumění, že jeho slova byla pochopena jinak, než bylo zamýšleno. Říkal,

že spisy, co napsal Matouš, jeho následovník, a ukáže na Ivana, nevyprávěly přesně to, co on sám říkal. Ivan, vystrašený vším, co se děje, se snaží jeho pohledu uhnout, ale Ješua opravdu ukazuje na něj, kam se pohne on, tam se pohne Ješuaova ruka. Pilát mu tedy dá za pravdu. Ješua se chová klidně, každého popisuje jako dobrého člověka, i samotného Piláta, jinak známého jako krutého vladaře, a snaží se šířit pravdu kolem sebe. Získá jistou náklonnost vladaře. Dokonce k němu přikročí, rukama mu odlehčí od bolesti hlavy a Pilát nad ním požadovaný rozsudek smrti zprvu nevynese. Až když se dostanou k druhému, mnohem závažnějšímu obvinění, Ješua je shledán vinným z urážky Cézara. Ta spočívala v předzvěsti, že si jednoho dne budou všichni rovni. Nicméně Pilát je Ješui líto, zdá se že i v duchu sympatizuje s jeho myšlenkami, a tak se obrátí na Synedriona, který k výročí Velikonoc má tu moc propustit jednoho ze čtyř vězňů, mezi nimiž je i Ješua. Pilát využívá své blízkosti k moci římské a zavolá si Velekněze Kafiáše. Starší pán, zahalený v bílé róbě, přistoupí z boku scény. Pilát poukazuje na to, že Ješua je pouhý pomatenec, co jen vyslovil pár nemístných slov, zatímco Bar-Rabban, jehož chtějí ve skutečnosti propustit, je vzbouřenec, a dokonce i vrah, který je zajisté větší hrozbou pro společnost. I přes to všechno Synedrion nehodlá změnit svůj názor a propustí Bar-Rabbana. A aby toho nebylo pro správce málo, ještě to je právě on, kdo toto rozhodnutí musí vyhlásit, a tak s těžkým srdcem učiní.

Tím se vyprávění o synovi Boha prozatím uzavírá. Stěna se opět zatáhne, trůn odjede, navrátí se lavička a představení se vrací opět k moskevskému rybníku. Ivanovi to přijde, jako by v tom paláci ale byl, jako kdyby to celé byl živý sen. Záhadný pán ho ujistí, že se o sen opravdu nejedná, že to bylo vše naprosto skutečné. Berlioz se nad vyprávěním pousměje, že se nepodobá tomu, co je vepsáno v evangeliu, a že pro to, že by se něco takového odehrálo, není ani sebemenších důkazů. Když Woland prohlásí, že byl dokonce on sám účastníkem tohoto setkání, že tam byl přítomen a viděl to na vlastní oči, to už ho mají Ivan s Berliozem za naprostého blázna. Berlioz se rozhodne to nahlásit příslušným úřadům a mezitím Wolanda Ivan pevně sevře. Při cestě k telefonní budce se přihodí vše, jak Woland předpověděl. Předseda MASOLITU uklouzne po olejové skvrně, kterou tu dříve rozlila Anuška a spadne pod kola rozjeté tramvaje, která přijede dveřmi z boku celé scény, a která mu tak uřízla hlavu. To je simulováno tak, že Berlioz si vleze do tramvaje takovým způsobem, že mu je vidět pouze tělo, hlava je schována pod střechou. Scéna s tramvají je pojatá velmi lehce a poutavě, pro diváka zajímavá a snadno pochopitelná. Ivan to všechno sledoval. Postupně mu začalo

docházet, co se stalo. Vrtalo mu hlavou, jak to všechno profesor věděl a měl ho kvůli tomu za zahraničního špiona. V tu chvíli na scénu naběhnou Wolandovi kumpáni, vypravěčka, sestřička a doktor z blázince. Začne hrát ruská disco muzika, rozsvítí se nápis Herzlich willkommen am Kabaretten a všichni aktéři, tedy až na Ivana, začnou tancovat společnou choreografii. Vše začne poblikávat růžově, Woland se vyprostí ze sevření a Ivana začne Wolandova skvadra svlékat. Ten ztrácí rozum, je vystrašený a zmatený, hledá Wollanda i v rybníce, shání se po milici a běhá po okolí polonahý, protože mu oblečení během hledání ukradli. Nakonec si nasadí řetěz s obrázkem svaté Sovětské bohorodičky, aby ho proti Wolandovi a jeho temným silám ochránila.

Rozsvítí se zelené světlo a děj se přesouvá do ústavu, kam byl odvezen Bezprizorný. Všechno z parketu zmizí a pro změnu se uprostřed objeví ocelová postel. Ivana navštíví doktor, který si poslechne, co má na srdci, a nenápadně ukáže sestřičce, ať si to vše zapíše. Bezprizorný se pomateně snaží složit příběh o tom, co se mu odehrálo. Doktor je přesvědčen, že je Ivan blázen a přemlouvá ho, ať nechodí na úřady, že by ho stejně poslali nazpět, a ať zůstane raději tam, kde nyní je, v klidu si odpočine a všechno si to sepíše. Jak si to snaží Ivan složit v hlavě, tak usne. Doktorovi před odchodem přijde zpráva: “Volali z varieté, prý tam někdo ztratil hlavu.”

Zatáhne se opona a tím se děj přesouvá do varieté. Před oponu nastoupí konferenciér – pán s prořídlymi vlasy se snaží lidi pobavit slabšími, až trapnými vtípkami, poté ale na scénu pozve profesora Wolanda, mistra na černou magii. Přislíbí pár prvotřídních triků a na konci odhalení, jak je jaké kouzlo vykouzleno. Rozevře se opona a Woland, sedící na trůně, nakáže svým pomocníkům, aby lidi bavili. První trik nám dopřejí Hela a Korovjev, kdy po zaklínadlech “ein, zwei, drei” se Hela v mžiku převlékne. Jako druhý trik večera Korovjev vykouzlí déšť peněz. Dříve ztvárňující Anušku, nyní ztvárňující lid, Sára Venclovská přiběhne na plac a začne peníze sbírat ze vzduchu. Woland, nepřekvapen tímto chováním, se rozhodne ukázat poslední kousek večera. Kňour mu poradí, aby konferenciérovi sebrali hlavu, a tak i Woland učiní. Kňour ke konferenciérovi přistoupí a vytáhne mu košili tak, že mu není vidět hlava. Ten začne máchat rukama a prosit o navrácení hlavy. V tu chvíli lid přestane sbírat peníze a prosí pana Wolanda, aby mu hlavu navrátil. To ho opravdu překvapí. “Lidé jsou lidé. Milují peníze, jsou lehkomyšní... a někdy zaklepe na jejich srdce milosrdenství.” Hlavu mu tedy navrátí, ale konferenciér si stále myslí, že ji nemá, a tak zmatený chodí po sále a prosí o její navrácení nadále.

Scéna se posouvá opět do blázince, kam přichází právě konferenciér s tím, že nemá hlavu. Doktor se ho ujme a odvede pryč. Uprostřed scény se nachází opět osamocené lehátko a na něm nejen Ivan, ale i další osoba. Je to Ivanův soused z vedlejšího pokoje. Jedná se o Mistra. Oblečený v šedivém rádoby županu a s šedivou čepicí na hlavě s vyšitým M uprostřed. Dají se spolu do řeči. Mistr Ivanovi sděluje, že mu věří jeho příběh a že se dokonce i on sám s Wollandem setkal. Řekne mu, že se nejednalo pouze o špiona, ale přímo o Ďábla. Vysvětlí mu, že je v blázinci, nebo lépe řečeno na klinice, jak tomu tamní lékaři přezdívací, ze stejného důvodu jako Ivan, že potkal Wolanda a viděl Piláta Pontského. Že předtím pracoval jako historik v muzeu, ale vyhrál na los, který mu dokonce náhodou někdy v muzeu prakticky vnutili, 100 tisíc, a tak té práce zanechal, vyřešil si bytovou otázku a začal psát román právě o Pilátu. Ale pak, že ho potkalo něco ještě lepšího. Začíná vyprávět o setkání s Markétkou, která se objeví na pódiu kousek před nimi. Popisuje, jak ji viděl procházet s odpornými žlutými květinami, který byly vyobrazeny květinovým kabátem, který Markétka nesla na ramenou.

Popisuje, jak ji sledoval a jak se pak setkali, láska do nich uhodila jako blesk, což dvojice ztvárnila velice humorně, kdy sami vydávali zvuky blesků a mlátili sebou o zdi. Markétka se poté zeptala, zdali se Mistrovi líbí její květy. On na to že ne, že jsou dokonce odporné, načež Markétka kabát zahodí, jelikož když by si jí Mistr ten den nevšiml, tak by se nejspíše snad i otrávil. A ač každý žil s někým jiným, byli si tak blízcí, že se Markétka stala jeho tajnou ženou. Ona ho opravdu milovala a podporovala ho ve psaní románu. Dokončil ho v krátkém čase, ale když ho vydal, shledal se s velkou kritikou. 298 kritik a pouze 3 pochvaly. Z boku opět přijede tramvaj a dívka z ní začne vykřikovat jednotlivé úryvky z těch nejhorších kritik. Poslední kritika byla od Ivana. Ten ji poznává a říká, že ji psal on sám. Mistra to úplně zlomilo. Do zadní části přijede kříž a Mistr se na něj zavěsí, stává se z něj opět Ha-Nocri, který tam visí již delší dobu a ukazuje na Ivana jako na Matouše zvaného Lévy, kvůli kterému se na kříž právě dostal. Ta paralela je tam zřejmá. Pak se opět navracejí do rolí Mistra a Ivana a nadále Mistr vypráví, že začal román nenávidět a že se rozhodl román spálit. Markétka zachránila jen pár stránek, v Mistra víru neztrácela. Řekla, že dohromady ten román dokončí, že ona s ním uteče a budou spolu. Že to ještě ten večer doma manželovi oznámí a pak se setkají a společně odcestují. Mistr se bál, že ji není hoden, že by se s ním pouze trápila. Ta mu na to ovšem sdělí, že jediné, co si přeje, je zemřít s ním po boku. Domluví se, ale ten večer se Mistr právě setká s Wollandem a skončí z toho v tomto blázinci. Od té doby

Markétku už neviděl. Ta mezitím odjíždí v tramvaji ze scény. Ze strachu, co by si o něm myslela, kdyby viděla, kam se dostal, ji ani nenapsal dopis. A tak tam zůstal takhle sám, doufaje, že na něj zapomene a bude žít spokojený život. Poté se opět herec v roli Ha-Nocri postaví ke kříži, kde po dlouhých hodinách umírá Matoušovi, který k němu přispěchal, v náručí. Tím padá finální opona prvního dějství.

4.2.2. Druhé dějství

Druhé dějství začíná opět u Patriarchových rybníků, tentokrát v noci. Je šero a vzadu svítí pouze ocas komety. Přichází Markétka a vypravěčka. Z úst vypravěčky se dozvídáme, že Markétka již dlouze hledá cestu za Mistrem a že lituje toho, že od něj odešla. Když už zoufalá říká, že by upsala i duši ďáblu jen pro to, aby se dozvěděla nějakou informaci o něm, objeví se najednou Korovjev s červenou karafou v ruce. Sděluje jí, že jí Woland nabízí smlouvu. Pokud pro něj bude hostit jeden ples, bude jí splněno, oč si žádá. Stačí, aby si přesně o půl desáté večer na sebe namazala olej, co jí dá v červené lahvičce. Pak ať vysloví “mha přede mnou, mha za mnou” a o zbytek se nemusí starat. Markétka sice na chvílku zaváhá, ale pak po lahvičce sáhne. Lavice odjede a přijede křeslo – Markétka je doma. Tam na ni čeká služebná Nataša. Poví Markétce o tom, že na pohřbu zmizela hlava (Berliozimu) a že je z toho velký poprask. Markétka na to moc nereaguje a už se připravuje na půl desátou. Řekne Nataše, ať předá jejímu manželovi vzkaz, že se už nikdy nevrátí a že jestli chce, tak ať si Nataša vezme celý její šatník, že ona ho už nebude potřebovat. Jen ať nebere šperky, to by ji mohli mít za zlodějku. Přeje si, aby již byl večer a najednou večer opravdu nastane. Markétka na sebe ihned navleče návleky z lahvičky, jako kdyby na sebe mazala olej, a odletí bočními dveřmi ze scény. Na scéně se objeví konferenciér, potěšen, že má hlavu. Dělá služebné Nataše návrhy a je velmi dotěrný. Nechá se navnadit a též se nakonec potře olejem, což vyústí v to, že odletí kromě Markétky nakonec další dva, jak Nataša, tak i konferenciér.

Zatáhne se opona a vypravěčka s obřím kartonovým kloboukem na hrudi vypráví o tom, jak Markéta letí na místo setkání. Pak se rozevře opona a nad scénou ze stropu visí obrovské zrcadlo nakloněné tak, aby ukazovalo na podlahu, tudíž se na scénu díváme pouze přes zrcadlo. Zepředu je zídka, za kterou právě leží Markétka, pro oko diváka schovaná, nebýt právě toho zrcadla. Celé to dělá krásný dojem, že Markétka opravdu letí i na scéně. Je celkem tma a svítí pouze malá okenní světélka

na domech, okolo kterých Markétka prolétá a svíčka, kterou drží Korovjev. Ten se ocitá před zídou a volá nahoru na Markétku. Hned zpočátku začíná krásným vtípem, velice vhodným do doby zdrazujících se energií, ve které se nyní nacházíme. Ptá se Markétky: "Markétko, vy si určitě říkáte, proč je tady taková tma. Vy si určitě říkáte, že to my jenom šetříme, že?" Poté tak nějak Markétce vysvětlí podrobněji, oč se tedy přesně jedná – že se koná ples Novoluní neboli také ples Králů.

Vysvětluje jí, že Woland potřebuje na ples hostitelku, a že jelikož je to starý mládenec, musí si vždy nějakou najít na Zemi a musí se jmenovat Markétka. Markétka si to vyslechne a spíš, než aby ji to odradilo, naopak doletí až do míst, kde přebývá právě Woland. Opona se opět zatáhne a po rozevření se nacházíme v komnatách Wolanda. Stěna, domy i zrcadlo mizí a objevuje se pouze černá opona vzadu a křeslo uprostřed místnosti. Na křesle sedí Woland, oblečený v nočním úboru, a v ruce má stále svou hůl s hlavou psa. Okolo jsou jeho služebníci. Markétka s Natašou a konferenciérem v zádech přichází k Wolandovi, který si všimne dvou návštěvníků, co se u něj ocitly omylem a dovolí jim zůstat. Konferenciéra ale začne mít brzo plné zuby, dojde mu trpělivost a s blížící se hostinou ho promění v čuníka – nasadí mu obrovskou prasečí hlavu. Všichni ze scény odejdou a zůstane jen Markétka a Woland, který si mimochodem stěžuje na bolavé koleno. Vysvětlí jí, že to je prokletí od staré babice, ale že má alespoň mast na ulehčení od bolestí. Markétka mu ji na koleno namaže a Woland se zdá být velice spokojený. Markétce se chce nějak odvděčit, a tak se jí ptá, zdalipak ji něco netrápí, že by ji s tím pomohl. Markétka odsekne, že ne.

Už se blíží čas plesu, Korovjev oznámí blížící se půlnoc a Wolandovi pomocníci si odvedou Markétku bokem. Hela ji poučuje, jak se má k hostům během plesu chovat, Kňour ji zase obléká do bílých plesových šatů a dá jí vavříny do vlasů. Ples začíná a Markétka s podporou Hely a Korovjeva stojí v rohu, připravená na uvítání všech hostů. Každého musí přivítat a říct, že je poctěna jejich návštěvou, aniž by dala najevo jakýkoliv odpor. To ještě netušila, co přesně za hosty sem budou přicházet. Kňour započne ples a začne hosty uvádět do síně. Ti vždy přijedou zpoza boční plenty na vozíku a jdou se přivítat s Markétkou. Jedná se o samé vražedkyně a mordýře. Nejhorší lidé z nejhorších, co již zemřeli a nyní jsou zde v podsvětí. Smrdí hrozným zápachem tlejícího masa, až to Markétku několikrát skoro skolí, ale pokaždé se udrží a alespoň s křečovitým úsměvem je přivítá.

Poslední návštěvnice je jistá Frída. Ta se zde ocitla, protože udusila své dítě kapesníkem, který se jí nyní jako trest neustále vrací, ať s ním provede cokoliv. Dítě měla s kavárníkem, který ji ovšem znásilnil, a proto své nechtěné dítě vzala do lesa a tam provedla ten hrozný čin. Nyní toho ovšem lituje. Markétku tento příběh zaujme, a i přes námitky ostatních, že nesmí dát najevo větší sympatie k jedné osobě než k dalším hostům, nechá si donést víno a připije si s ní. V tom je Kňour od sebe odtrhne, rozsvítí se fialové světlo a začne hrát muzika, ples opravdu začíná a všichni opět tančí v jednoduché choreografii. Opět opona. Do popředí přijdou Ivan a Mistr a začnou vyprávět, pokračovat v románu o Ješuovi. Ocitáme se opět u Piláta, který si nechal přivolat člověka, kterého má na černou práci. Tajemná postava v černém plášti s kapucí, že mu není ani vidět do obličeje. Zeptal se ho, jak to bylo s Ješuou. Když mu temná postava poví, že všem, kvůli kterým byl ukřižován, před smrtí odpustil a že ani nepřijmul nápoj, který by jeho smrt urychlil a oprostil by ho od trápení, je vladaři smutno. Rozhodne se, že alespoň zachrání Jidáše, o kterém věděl, že si pro něj již také jdou. Pošle za ním svého člověka, ať ho upozorní a dá mu naději na útěk. A ještě, než ho odvedí, dá mu do ruky měšec s penězi, které mu byl už delší dobu dlužen se slovy, že dluhy se musí splácet. Tajemný muž odejde, poté i vladař, a nakonec i Ivan s Mistrem. rozevře se opona a jsme opět zpět na plese v podsvětí, ovšem nyní vzadu na stěně visí zavěšená hlava Berliozioho na stříbrném tácu. Slavnostně oblečený přichází Woland. V pravé ruce má svou hůl a na hlavě má obrovský klobouk v podobě lidské hlavy, na které je ještě psí hlava, stejná jako ta, kterou má na své holi. Přijde k hlavě Berliozioho a vrátí ji zpět do temnot, kam patří. A to je konec druhého dějství.

4.2.3. Třetí dějství

Třetí, a tedy poslední dějství začíná v bílé vykachličkované místnosti. Uprostřed sedí unavený Woland na křesle, Kňour mu leží za krkem, Hela s Korovjevem vyčerpaně tančí opodál a Markétka sedí na zemi. Ostatní hosté již odešli. Woland, spokojen s prací, kterou Markétka odvedla, jí nabízí odměnu dle jejího uvážení. Markétka si nejdříve vzpomene na Mistra, ale pak jí přemůže soucit s Frídou a požádá Wolanda, aby ji vysvobodil z jejího utrpení – dokola vídat ten její prokletý kapesník. To ovšem odmítne a řekne jí, ať si to udělá sama a Frídu zavolá k nim. Ta opět přijede na vozíku. Markétka jí odpustí její čin a tím ji i vysvobodí z jejího utrpení. Frída jí moc děkuje a když odchází ze scény, tak ji ještě Markétka vyprovodí slovy: "Buďte s Bohem!", načež si všichni další zúčastnění odplivnou. Markétka je ráda a chystá se odejít. Woland ji ale

zastaví. Říká, že stále u něj má ještě to přání, že tohle se nepočítá, když si to udělala sama. Při druhém přání pamatuje už na sebe a přeje si být znovu s Mistrem. Ten ihned přijede na lavičku. Podají si s Markétkou ruce a zaklesnou se do sebe. Dají se do řeči. Vyprávějí Wolandovi zrychleně svůj příběh a hlavně, že je škoda románu, co Mistr spálil. Woland zvolá slavnou větu, že rukopisy běžně nehoří a Mistrovu knihu vyvolá. Jelikož ho román velice zajímá, začne si v ní ihned číst. Velice ho baví a několikrát se nad ní hlasitě zasměje. Pak přijde Nataša za Markétkou, jestli by se za ni nepřimluvila, aby mohla u Wolanda zůstat. Markétka tak provede, a jak je Woland v dobré náladě, nemá s tím sebemenší problém, dokonce i konferenciérovi nechá nakonec Korovjevem sepsat omluvenku na čas, co zmeškal v reálném světě.

Pak Woland podá Mistrovi a Markétce lahev vína, přesně takovou, jakou pil Pilát Pontský, jen s jedem navíc. Oba se plnými doušky napijí. Najednou se v rohu na lůžku objeví Ivan. U něj sedí sestra. Doktor stojí nedaleko. Ivan tuší, že se něco stalo se sousedem a ptá se jich na to. Nejdříve se na to ptá doktora, ten se ale zdráhá odpovídat a tak, když se pak zaměří Ivan na sestru Fjodorovnu, s radostí nechá doručení této zprávy na ní a odejde. Ta mu se zármutkem sdělí, že soused je mrtvý a též odejde. Ivan ví, že ve městě bude určitě ještě jedna osoba po smrti, a to Markétka. Světla se vracejí na Mistra a Markétku na lavičku. Woland jim říká, že by se měli rozloučit s lidmi v Moskvě. Markétka mu na to odpovídá, že tam nikoho už nemají, ale Woland jim ukáže Ivana. Ten se k nim připojí na lavičku a je veselý, že to pro Mistra a Markétku dobře dopadlo. Definitivně se spolu rozloučí, opět “S pánem Bohem”, načez si Woland a společníci opět odplivnou. Ivan odchází. Woland se pak ozve, že má připomínku k románu, co si právě přečetl, a to takovou, že je nedokončený. To se opět vzadu ve stěně otevře okno s horami a exotickými květy a Woland ukazuje na vladaře, který tam klečí již dva tisíce let u kříže Ješui. Mistr k němu přijde a odpustí mu. Pilátovi se jakoby mimo scénu zjeví pes Banko a Ješua. Ihned jde za ním rozprávět. Woland poté i s Helou, Korovjevem a Kňourem zmizí do hlubin a zbydou už jen Mistr a Markétka. Lehnou si na lavičku vzhůru nohama, ve stropě se opět objeví zrcadlo a v něm je vidět domeček se světýlkem. Jejich vysněná chata, ve které budou Mistr a Markétka konečně navěky společně pobývat. Opona. Konec.³⁹

---

³⁹ DIVADLO V DLOUHÉ. *Mistr a Markétka* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2023, [cit. 04.03.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovdlouhe.cz/repertoar/mistr-a-marketka/>.

4.2.4. Obsazení

Účinkující	
Eva Hacurová	Vypravěč / Frída (alternace)
Zuzana Stavná	Vypravěč / Frída (alternace)
Ondřej Rychlý	Mistr / Ješua Ha-Nocri
Marie Poulová	Markétka
Jan Vondráček	Woland / velitel tajné služby Afranius
Miroslav Zavičár	Korovjev / Marek zvaný Krysobijec
Magdalena Zimová	Kocour Kňour / Marek zvaný Krysobijec
Klára Oltová	Hela / Marek zvaný Krysobijec
Pavel Neškudla	Básník Ivan Bezprizorný
Tomáš Turek	Michail Alexandrovič Berlioz (předseda MASOLITu) / Pilát Pontský
Sara Venclovská	Anuška „morová rána“
Štěpánka Fingerhutová	Nataša (služebná Markétky)
Jan Sklenář	Prof. Stravinský / předseda Synedriou velekněz Josef Kaifáš
Marie Turková	Zdravotní sestra Praskovja Fjodorovna
Martin Matějka	Konferenciér Žorž Bengálský, později Čuník

Překlad	Alena Morávková
Scénář a režie	SKUTR
Scéna	Jakub Kopecký
Kostýmy	Simona Rybáková
Hudba	Petr Kaláb
Aranžmá kabaretní písně a píseň ke stepu	Jan Vondráček
Pohybová spolupráce	Jan Kodet

Náповěda	Zuzana Kolomazníková
Inspice	Martina Vašáková
Mistr světél	Filip Wiesner
Mistr zvuku	Mikuláš Krutský
Vedoucí výroby	Václav Mikule, Martin Kocourek
Výroba scénických kostýmů	Andrea Gájová
Vedoucí garderoby	Jana Fajkusová
Vedoucí maskérny	Martina Buhrová
Vedoucí rekvizitárny	Martina Kocourková
Vedoucí jevištní techniky	Martin Kocourek
Koordinátorka umělecko-technického provozu	Zuzana Kolomazníková

Aktuální počet repríz je 31. Premiéra tohoto představení byla 16. 11. 2021. Představení trvá 3.20 h včetně pauzy.⁴⁰

4.3. Rozhovor s hercem

Pro rozhovor jsem si vybrala herce jedné z hlavních postav – Ondřeje Rychlého, který v představení vystupuje jako Mistr a Ješua Ha-Nocri. Třicetiletý herec, syn herečky Pavly Vojáčkové a herce Petra Rychlého, se od dětství věnoval hře na klavír. Cestou herectví se vydal převážně díky svým rodičům, kteří oba vystupovali v Divadle na Fidlovačce. Do Divadla v Dlouhé přišel Ondřej Rychlý z Plzeňského Divadla J. K. Tyla. Kromě herectví se věnuje i dalším činnostem. „Ondřej Rychlý absolvoval Hudebně dramatické oddělení Pražské konzervatoře a už během studia hrál v několika televizních seriálech, ve filmu a hostoval v pražských divadlech. Vedle činoherního herectví hraje na klavír, na kytaru, zpívá a skládá hudbu a písně.“⁴¹ Jeho hudební talent se uplatňuje v několika jeho rolích. Mimo inscenace *Mistr a Markétka* hraje v Divadle v Dlouhé v představeních např. *Bez roucha*, *Kouzelná flétna*, *Zitřek se nekoná* a dalších.

Herec jsem oslovila prostřednictvím sekretariátu Divadla v Dlouhé. Byli velmi laskaví a zeptali se, zda by jeden z herců hlavních postav byl ochoten mi zodpovědět několik otázek. Se souhlasem Ondřeje Rychlého mi poskytli jeho telefonní číslo a email, přes které jsem měla možnost ho kontaktovat. Otázky jsem zaslala na emailovou adresu a stejným způsobem jsem dostala i odpovědi na ně. Odpovědi jsem nijak neupravovala, všechny jsou v takové podobě, ve které mi je herec přímo poslal.

1) Jak se vám hrají Vaše postavy Mistr /Ješua Ha-Nocri?

Ted' už se mi hrají hezky, protože jsem si k nim našel cestu. Při zkoušení byla pro mě ale třeba postava Ješui tak abstraktní, že jsem se v ní vůbec necítil a trvalo mi, než jsem v ní našel to lidské, o co jsem se mohl opřít. Hlavně se mi ale hraje krásně díky kolegům, které kolem sebe mám. Je radost hrát divadlo s přáteli.

2) Jak se připravujete na roli po psychické i fyzické stránce?

Často se snažím všechny emoce a situace, co mé postavy prožívají, připodobnit svým osobním zkušenostem. Někdy jsou ty situace třeba za hranicí mé zkušenosti, ale já si je

---

⁴⁰ DIVADLO V DLOUHÉ. *Mistr a Markétka* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2023, [cit. 04.03.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovdlouhe.cz/repertoar/mistr-a-marketka/>.

⁴¹ DIVADLO V DLOUHÉ. *Ondřej Rychlý* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2023 [cit. 10.04.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovdlouhe.cz/soubor/ondrej-rychly/>.

stejně v myslí připodobním k něčemu, co jsem prožil a nebo zkrátka nažhávím empatii. Pak se mnou doma není řeč, protože se přirozeně zavírám do sebe a stále se snažím v hlavě přehrávat, jak by výsledná postava mohla působit. Po fyzické stránce vím, že potřebuji pohyb a vyčistit si hlavu. Začal jsem tedy například boxovat. Perfektně mi to vyhovuje, protože při tom člověk opravdu nemůže myslet na nic jiného než na přítomný okamžik.

3) Čím Vás zaujaly právě tyto postavy?

Tak postava Mistra mě baví mimo jiné svým tvůrčím přetlakem, kterému rozumím. Že má tu spalující touhu a nemůže zkrátka jinak, než napsat a vydat svůj román. Ješua mě fascinuje tím, že je v románu popsán jako skutečný člověk a to je, co se Ježíše týče, myslím, neobvyklé.

4) Proč jste se rozhodl právě pro tyto dvě role?

V angažmá to funguje tak, že herec je zkrátka do rolí obsazen a to, co bude hrát, není v jeho moci. Takže upřímně třeba roli Ješui bych si já sám nevybral, neboť ztvárňovat jakoukoliv podobu Ježíše Krista mi přijde velice křehké. Každopádně za své role jsem moc rád a určitě bych neměnil.

5) Jaké "poslání" či "zprávu" pro publikum podle Vás představení má?

Každý, kdo román četl, z něj měl úplně odlišný zážitek, a tak si myslím, že to bude i s naší inscenací. Pro mě je to příběh o různých podobách lásky, různého pohledu na vinu a nevinu, a hlavně koloběh nikdy nekončícího střetávání dobra se zlem.

6) Která část představení je Vaše nejoblíbenější a která naopak méně oblíbená a proč?

Nejoblíbenější je pro mě expozice Mistra a Markétky na konci první části. V ní si totiž v kostce prožiju celý Mistrův příběh. Od zamilování k rozchodu až do blázince během 19 minut. Také Maruška Poulová je úžasná partnerka a opravdu jedna z nejtalentovanějších hereček své generace. Méně oblíbenou mám pasáž, kdy na konci druhé části vyjíždí Mistr s postelí a říká Ivanovi úryvek z románu. Je to však jen tím, že jsme tuto scénu před premiérou zkoušeli pouze dvakrát, a tak jí nemám stále nějak silně ukotvenou a mám vždy strach, že pokazím text.

Odpovědi pana Rychlého se mi moc líbily, zejména svou upřímností a otevřeností. Myslím si, že mi poskytl velice podrobné a smysluplné informace, které mi přinesly větší vhled do jeho práce. I přes to, že v odpovědích uváděl to, že jedna z rolí, konkrétně role Ješui, mu nesesla tak jako role Mistra, myslím si, že svou práci odvedl výborně a nervozita z role nebyla v průběhu představení vůbec poznat. Na představení jsem byla celkem třikrát během několika měsíců, a pokaždé byl jeho výkon v obou rolích vynikající.

4.4. Porovnání divadelních představení

Porovnání divadelních představení v divadle v Dlouhé a v Městském divadle Brno

Drama vs komedie

Již v prvních minutách představení je zřejmé, že každé z divadel pojalo toto představení rozdílným způsobem. V divadle v Dlouhé je scéna světlá, jednoduchá a rekvizitami spíše veselá. Herci lehce přehrávají a formují děj do komické absurdity. Zdá se, že režiséři si dali za cíl převážně pobavit obecenstvo, oslovit i mladé diváky a divačky, a tak poselství děje přesunuli lehce do pozadí. Druhé představení naplňuje jinými pocity. Orchesterální hudební doprovod vyvolává v člověku napětí, dodává představení na dramatičnosti. Potemnělá scéna jako by odrážela pochmurnou náladu a také zkaženost moskevského lidu a namísto veselejších „skečů“ se nám dostává hlubokého vhlédnutí do nitra každé z postav. Více vnímáme strasti jednotlivců. Je kladen větší důraz na dějovou linii. Celkově to na nás působí pospolitěji a především „důležitěji“.

Obsazení, budget, prostory a rekvizity

Tato kapitola je věnována rozdílům v možnostech jednotlivých her. Divadlo v Dlouhé je menší divadélko s podstatně menšími finančními prostředky, což ale nezabránilo tomu vytvořit unikátní inscenaci tohoto díla. Režiséři se tomuto aspektu postavili čelem a spoustou chytrých nápadů dali možnost tomuto představení vyniknout. Bavíme se o opětovném využívání rekvizit, kde jejich význam se mění i pouze nepatrnou úpravou, či o schopnosti herců hrát vícero postav najednou, ale takovým

způsobem, že to příběhu nevadí, naopak to umožňuje divákovi si udělat vlastní, individuální a ojedinělý pohled na věc.

V Městském divadle Brno je patrné, že prostředků je k dispozici vícero. Muzika zajištěná orchestrem, který atmosféře dodal hloubku, propracované variabilní kostýmy, rotující jeviště s několika poschovávanými vstupy z podzemí. Ztvárněno mnohem více postav a každá postava je hrána originálním hercem či herečkou. Režie se zabývá mnohem hlouběji na obsazení komplikovanými výjevy jako je sdružení MASOLITu, nebo obsáhlý bál nemrtvých.

5. ZÁVĚR

V této bakalářské práci byl představen autor Michail Bulgakov a jedno z jeho nejznámějších děl, *Mistr a Markétka*, převážně tedy jeho inscenace Divadla v Dlouhé. V práci je představena Bulgakova cesta za autorstvím, která byla nelehká. Je popsáno, co všechno ho čekalo konkrétně při psaní Mistra a Markétky včetně potýkání se s vážnou nemocí, která mu to komplikovala.

V současné době se tato inscenace odehrává již pouze v Divadle v Dlouhé. Ale nebylo tomu tak vždy a každá inscenace se zaměřovala na jiný aspekt románu.

Divadlo v Dlouhé si pohrálo s Bulgakovovou autobiografií takovým způsobem, že namísto strašidelné Wolandovy skupiny sledujeme spíše hravou partičku, co si ráda s okolím zašprýmuje. Woland jako ztělesnění ďábla nerozséval po okolí strach a spíše naopak se zdál být Markétce více než nápomocný, byl na ní až milý. Nejspíše v rámci úspory času bylo v inscenaci několik scén pokráčeno či úplně vyjmuto. Za zmínku stojí například sraz MASOLITu, který je vynechán, nebo zkrácení děje ve Varieté kde se nám dostane pouze Wolandového představení.

V závěru lze říci, že se jedná o představení milé jakémukoliv laikovi, který o Bulgakově románu nemusí nic vědět. Naopak pro někoho, kdo se dílem zabýval, může představení vypadat příliš zjednodušené či evokující jiné nálady, než by jinak očekával.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

АКИМОВ, Владимир. Свет художника, или Михаил Булгаков против Дьяволиады. Москва: Народное образование, 2012. ISBN 978-5-87953-016-2.

Музей Михаила Афанасьевича Булгакова. *История музея – Музей Михаила Булгакова*. [online]. Государственное бюджетное учреждение культуры города Москвы "Музей М.А. Булгакова" [cit. 25.02.2023]. Dostupné z: <https://bulgakovmuseum.ru/history/>.

BULGAKOV MUSEUM. *In The Footsteps Of The Characters Of The Master And Margarita* [online]. Bulgakov Museum (Moscow State Institution of Culture). [cit. 10.04.2023]. dostupné z: http://moscow.bulgakovmuseum.ru/en/routes/in_the_footsteps_of_the_characters_of_the_master_and_margarita_4/.

BULGAKOV, Michail. *Mistr a Markétka* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2019 [cit. 14.04.2023]. ISBN 978-80-7602-686-5. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/46/06/23/mistr_a_marketka.pdf.

DIVADLO V DLOUHÉ, *Eva Šormová Divadlo v Dlouhé* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2016 [cit. 16.02.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovlouhe.cz/res/archive/034/010888.pdf?seek=1487686501>.

DIVADLO V DLOUHÉ, *Historie divadelního sálu v Dlouhé 39* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2003 [cit. 16.02.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovlouhe.cz/res/archive/025/003581.pdf?seek=1347020274>.

DIVADLO V DLOUHÉ, *Mistr a Markétka* [program divadelní inscenace]. Praha: Divadlo v Dlouhé, 2021.

DIVADLO V DLOUHÉ, *O nás* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2023 [cit. 25.02.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovlouhe.cz/o-nas/>.

DIVADLO V DLOUHÉ. *Mistr a Markétka* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2023, [cit. 04.03.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovlouhe.cz/repertoar/mistr-a-marketka/>.

DIVADLO V DLOUHÉ. *Ondřej Rychlý* [online]. Divadlo v Dlouhé, 2023 [cit. 10.04.2023]. Dostupné z: <https://www.divadlovdlouhe.cz/soubor/ondrej-rychly/>.

GRZYBOWSKI, Andrzej; DOBROWOLSKA, Beata; KWIATKOWSKA, Joanna; SAK, Jarosław. *Mikhail Bulgakov: The man torn between medicine and literature* [online]. *Clinics in Dermatology* 35, 2017 [cit. 25.02.2023]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1016/j.clindermatol.2017.03.001>.

HRALA, Milan. *Ruská moderní literatura 1890-2000*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1201-0.

LOVELL, Stephen. Bulgakov as Soviet Culture. *The Slavonic and East European Review*, Vol. 76, No. 1 [online]. London: Modern Humanities Research Association and University College London School of Slavonic and East European Studies, 1998, (1), 28-48 [cit. 2023-07-18]. ISSN 2222-4327. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4212557>.

MORÁVKOVÁ, Alena. *Křížová cesta Michaila Bulgakova*. Praha: Paseka, 1996. ISBN 80-7185-051-9.

ZILBERSTEIN, Gleb, Uriel MAOR, Emmanuel BASKIN a Pier Giorgio RIGHETTI. Maestro, Marguerite, morphine: The last years in the life of Mikhail Bulgakov. *Journal of Proteomics* [online]. (131), 199-204 [cit. 2023-08-02]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jprot.2015.11.002>.

MISTR A MARKETKA: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2022 [cit. 2023-08-02]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/tygr-v-tisni/mistr-a-marketka>.

MISTR A MARKÉTKA: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2019 [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/divadlo-petra-bezruce/mistr-a-marketka>.

MISTR A MARKÉTKA: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2016 [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/moravske-divadlo-olomouc/mistr-a-marketka>.

MISTR A MARKÉTKA: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2011 [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/oldstars/mistr-a-marketka>.

MISTR A MARKÉTKA: i-divadlo.cz. In: <https://www.i-divadlo.cz/> [online]. Jinočany: Thaleia, 2022 [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/tygr-v-tisni/mistr-a-marketka>.

SMELJANSKIJ, Anatolij Mironovič. Zápas autora s divadlem: Michail Bulgakov v MCHAT. Praha, 2009. ISBN 978-80-7331-110-0., s. 8.

7. RESUMÉ

Tato bakalářská práce rozebírá divadelní představení *Mistr a Markétka* jednoho z nejznámějších ruských autorů Michaila Bulgakova. První dvě kapitoly jsou věnovány biografii autora a komplikacím v jeho životě, způsobeným jak historickým obdobím, v němž žil, tak prodělanými nemocemi. V kapitole 3 je popsán obsah tohoto románu, a také složitý proces publikace a osoby, které to uskutečnily. V kapitolách 4.2. až 4.3. práce bylo představeno divadelní představení *Mistr a Markétka* pražského Divadla v Dlouhé. Popis obsahuje podrobné dění celého představení včetně popisu kulis a herců. Okrajově je zmíněno i samotné Divadlo v Dlouhé, které jako jediné aktuálně hraje *Mistr a Markétka*. V kapitole 4.3. práce je uveden rozhovor s hlavním aktérem divadelního představení.

RESUME

This bachelor's thesis presents the play the Master and Margarita by one of the most famous Russian authors, Mikhail Bulgakov. The first two chapters deal with the biography of the author and the complications in his life, caused both by the historical period in which he lived and by the illnesses he suffered from. Chapter 3 describes the content of the novel, as well as the complex process of publication and the people who helped with it. In chapters 4.2. and 4.3. is presented the play Master and Margarita, which is played in the Prague theater called Divadlo v Dlouhé. The description contains the detailed events of the entire performance, including specifications such as a description of the scenery and actors. The theatre Divadlo v Dlouhé itself is also mentioned, as it is the only one currently performing the play the Master and Margarita. In chapter 4.3. of thesis is included an interview with the main actor of the theater performance.

PŘÍLOHY

Obrázek 1 - Woland – Fotografie z představení Mistr a Markétka; zdroj: Divadlo v Dlouhé

Obrázek 2 - Markéta – Fotografie z představení Mistr a Markétka; zdroj: Divadlo v Dlouhé

Obrázek 3 - Pilát Pontský – Fotografie z představení Mistr a Markétka; zdroj: Divadlo v Dlouhé

Obrázek 4 - Fotografie z představení Mistr a Markétka; zdroj: Divadlo v Dlouhé